

לילה אחד עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תפז
ערש"ק פרשת בשלח התשע"ה

"עצמות יוסף" - עצמותו ומהותו של יוסף

במנהג לקיים של"ס בטעימה בלבד

כח התשובה של התועדות חסידים

ביאור לשה"כ "סוס ורכבו" בלשון יחיד

פְּתַח הַדָּבָר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בשלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תפז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החפידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום
חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

נדפס באדיבות: The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש

”סוס ורכבו” – סוס פרעה, מין הסוס, או נחשבו לסוס?

מדוע לא הביא רש”י יישוב המכילתא ל”סוס ורכבו”, אף שהביאו, אגב, בפרשת ויחי גבי ”כי באפם הרגו איש” / ההבדל בפשט בין ”סוס ורכבו” טרם נכנסו לים לבין ”סוס ורכבו” לאחר שנכנסו לים

(נצי”פ לקוטי שיחות ח”ה שיחה א’ לפרשת ויחי, וחפ”ז שיחה א’ לפרשתנו)

ח. פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה

”עצמות יוסף” - עצמותו ומהותו של יוסף

השייכות ד”ויקח משה את עצמות יוסף” ל”וישב אלקים את העם”; ענינם של ”עצמות יוסף” – נתינת הכח להליכה במדבר הרוחני

(נצי”פ לקוטי שיחות חלק ב’ שיחה א’ לפרשתנו)

יב. פנינים

דרוש ואגדה

יג. חידושי סוגיות

במנהג לקיים סעודה שלישית בטעימה בלבד

יפלפל איך אפשר שמצד טעם רוחני ע”פ הנסתר, ינהגו לכתחילה באופן שהוא רק קולא בדיעבד ע”פ הלכה / יסיק ע”פ מש”כ הפוסקים בגדר סעודות שבת שהוא מדין עונג, דבכהאי גוונא הנהגה זו היא לכתחילה גם ע”פ הלכה

(נצי”פ לקוטי שיחות חכ”א שיחה ב’ לפרשתנו)

כ. תורת חיים

זהירות – גרעין!

הבורא יתברך נטע בתוכם נשמה קדושה . . עליכם לשמור ”גרעין” אלוקי זה מעשבים רעים ומזיקים – חברים בלתי הגונים, ולספק לו מים חיים – אין מים אלא תורה

כב. דרכי החסידות

כח התשובה של התוועדות חסידים

עוברות שעה, שעתיים ושלש, ה”נכד” שכח כי הזמין כרטיסים לתיאטרון יחד עם רבי השלטון, הוא נסחף כל כך בחוויה החסידית עד שהיה נדמה לו לשעה כי הוא נמצא ב”בית הישן” בין הוריו החסידים

לקראת שבת

כא

זכרונות משנות הילדות

לאחר שמיעת דברים אלה, תקף את ה”נכד” חשק עז להיכנס לשעה קלה למסיבה זו, אך הרגיש עצמו זר ומרוחק מאוירה זו, ולא היה לו האומץ לבטא את משאלתו. הוא חש בושה כלפי עצמו: מה לאוכל טריפות ולמסיבה כזו?

החסיד הפיקח הבחין מיד בלבטי ה”נכד” והזמינו להיכנס למסיבה: בוא ושמע ד”ש מן הסבא ומן האבא. החסיד אף ידע לדאוג לכך שהאורח ירגיש עצמו טוב במסיבה ה”זרה”.

למותר אמנם לתאר את צורתה של סעודת מצוה בין חסידים, וביחוד סעודת י”ט כסלו הנערכת עתה ב”ה בכל הערים והעיירות במרחבי עולם בכל המדינות; אלא שחגיגת י”ט כסלו בעיר פטרבורג (מקום שאירע בו הנס) לפני ארבעים שנה, בחיי זקני החסידים ובתוכם החסידים ר’ יצחק ור’ זלמן ז”ל רובשוב, שהכירו בעצמם אנשים, גם מהחסידים וגם מהמתנגדים, שחיו בתקופת התרחשות הנס – היתה בהתלהבות ובקדושה ובשמחה מיוחדות במינן.

עוברות שעה, שעתיים ושלש, ה”נכד” שכח כי הזמין כרטיסים לתיאטרון יחד עם רבי השלטון, הוא נסחף כל כך בחוויה החסידית עד שהיה נדמה לו לשעה כי הוא נמצא ב”בית הישן” בין הוריו החסידים.

חגיגת י”ט כסלו העירה בו זכרונות משנות ילדותו: מסיבות י”ט כסלו שהוחגו בבית המדרש של סבו, והמסיבות שהיה הסבא עורך כשהיה חוזר, יחד עם חבריו החסידים, מנסיעה לליובאוויטש. הסבתא היתה טרודה ושקועה בהכנת הסעודה כשאמא והדודות מסייעות בידה. זכרונו גולל לפניו מאורעות שונים מן העבר הרחוק, בן עשר, בן שתים עשרה, ה”בר מצוה” שלו, ורבו החסיד ר’ ברוך אשר המלמד.

בסוף, לאחר שעות של בילוי באוירה החסידית, חזר הביתה.

בשנת תרנ”ז – חמש שנים לאחר המאורע – סיפר לי אחד ממקורביו, כי, מיד עם בואו אז הביתה, נכנס לחדר ספרייתו והתפלל תפלת ערבית בבכיות גדולות.

כעבור מספר ימים החליף ה”נכד” העשיר את כליו בחדשים ובביתו נקבע מטבח כשר, והאיש השתנה לגמרי.

חזרה בתשובה יכולה לבוא כתוצאה מפוגרום או על ידי מלך ושר קשה כהמן ח”ו. אולם אפשרי לפעול התעוררות תשובה מהתוועדות חסידית וזכרונות מהבית החסיד, באופן הטוב ובלי יסורים ח”ו.

(לקוטי דבורים [המתורגם] ח”א ע’ 158.)

מתוך הספר החדש ”דרכי החסידות – ענינים”, התוועדות חסידית – פרק ו’

מקרא אני דורש

"סוס ורכבו" – סוס פרעה, מין הסוס, או נחשבו לסוס?

מדוע לא הביא רש"י יישוב המכילתא ל"סוס ורכבו", אף שהביאו, אנב, בפרשת ויחי גבי "כי באפם הרגנו איש"? / ההבדל בפשט בין "סוס ורכבו" טרם נכנסו לים לבין "סוס ורכבו" לאחר שנכנסו לים

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר, אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים" (פרשתנו טו, א).

ובדברי חז"ל נדרשו לפרש הלשון "סוס ורכבו" – לשון יחיד (דלכאורה היה צריך לומר בלשון רבים: "סוסים ורכביהם"), וז"ל המכילתא על אתר:

"וכי סוס אחד ורכב אחד היה? והלא כבר נאמר ויקח שש מאות רכב בחור וגו' מרכבות פרעה וגו'! – אלא, כשישראל עושין רצונו של מקום, אין אויביהן לפנייהם אלא כסוס אחד ורכבו".

והנה, רש"י בפירושו על הפסוק **אז הביא** לדברי המכילתא הללו (והביא כתוכן דברי המכילתא בפסוק אחר, וכדלקמן) – ויש לומר, שאכן בדרך הפשט ("פשוטו של מקרא") אין דרשת המכילתא מתיישבת יפה בפסוק זה, וכמו שיתבאר בעז"ה.

ב. לכאורה היה אפשר לומר, שאליבא דרש"י אין צורך בפירוש מיוחד על זה שנאמר בלשון יחיד – כי כבר לימד אותנו רש"י בפ' וישלח (לב, ו), בפירושו על הפסוק "ויהי לי שור וחמור": "דרך ארץ לומר על הרבה שורים 'שור'". והיינו, שכאשר נאמר "שור"

הביאהו זרם החיים לאוירה מרוחקת ביותר, עד כדי חילול שבת, אכילת טריפות וכו', ר"ל.

בהיותו צאצא למשפחה חסידית נכבדה, בפלך מוהלוב, שהיתה קשורה מאד אל הרביים – טרח, מיד עם הדפסת תמונתו של אדמו"ר הזקן, והזמין את אחד מגדולי הציירים שיעתיק עבורו את התמונה, וכן את תמונת בעל ה"צמח צדק" בפורמט גדול. סכום גדול שילם בעד התמונות, ועם השלמתן – קבע אותן בחדר ספרייתו.

שנים נקפו ועסקיו הסתעפו. לילדים שנולדו לו העניק אמנם שמות עבריים, אלא שמיד הסב אותם לשמות רוסיים. הבית התנהל בעשירות מופלגה ובמלוא קצב של תענוגי ותאוות העולם הזה. כרגיל במצב כזה, היתה החברה שאיתה התרועע בעל הבית, מורכבת ברובה מנכרים או, להבדיל, מיהודים ששכחו – לא עלינו – מכבר את מקור מחצבתם היהודי.

אירע – בהשגחה פרטית – והעשיר היה זקוק, לרגל עסק חשוב, ליהודי עשיר ירא שמים וחסיד. בהיות הדבר דחוף – מיהר לביתו של החסיד.

בהיכנסו לבית ראה באולמות הרחבים אנשים רבים מסובים ליד שולחנות ערוכים ושרים בחדרה גדולה. התמונה הזכירה לו מחזות דומים מתקופת ילדותו בסביבת הוריו. המארח יצא אליו והכניסו לחדרו לשם שיחה בדבר העסק המשותף.

כשהסתיימה השיחה העיסוקית, שאל האורח לפשר המסיבה, האם היא לרגל שמחה משפחתית? ואם כך ברצונו לאחל "מזל טוב". החסיד שהכיר יפה את הוריו של אורחו וידע על ריחוקו מן היהדות, ענה:

"הן, זו שמחה משפחתית, אנו משוחחים עתה טלפונית עם הורינו וזקנינו הנמצאים בגן עדן, ומרוב שמחה על הבשורות הטובות שאנו שומעים מהם – הננו עורכים מסיבה חגיגית".

האורח עמד משתומם לדברים הבלתי מובנים, ובראות החסיד את מבוכתו, הסביר:

היום הוא חג "י"ט כסלו" (הלז ידע היטב מה זה י"ט כסלו) ובהיכלו של רבנו הזקן בגן עדן שוררת שמחה גדולה. כל הצדיקים התאספו בהיכלו של רבנו להביע לו "מזל טוב" לגאולה שהיתה לו ולישועה שבאה על ידה לרכבות יהודים – שהיו לחסידים.

אבותינו שהסתופפו בצילם של רבותינו משתתפים ודאי בשמחה זו, ואנו – צאצאיהם – שמחים בחגם-חגנו.

הרפי החסידות

שיחות כ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

בח התשובה של התוועדות חסידים

עוברות שעה, שעתיים ושלוש, ה"נכד" שכח כי הזמין כרטיסים לתיאטרון יחד עם רבי השלטון, הוא נסחף כל כך בחוויה החסידית עד שהיה נדמה לו לשעה כי הוא נמצא ב'בית הישן' בין הוריו החסידים

◇ ◇ ◇

החסיד הישיש והאברך החסיד

. . אח! כמה חיות ועידוד מביאה התוועדות חסידים, היא משרשת את כל הקוצים מן החיים הבריאים ומוזגת "רביעית" של חיים בחיי יום-יום, כך שחיי השעה של חיי העולם הגשמי נהיים שונים לגמרי, זכים וטהורים יותר.

התוועדויות חסידיות מטהרות את האויר ויוצרות סביבה של אור, מצביעות על דרכים בעבודת השי"ת ומעמידות את האברך על בסיס האמת, הנחקקות במוחו ובלבו לעד.

זכרונות עסיסיים כאלה, ישנם בודאי בכל אחד שמגזע החסידים. כל בן, בת או נכד חסיד, הרי לבד זאת שזורם בהם הדם, המוח והלשד של הוריהם החסידים, נושאים הם בתודעתם זכרונות ימי הנעורים ממה שראו ושמעו אצל הוריהם.

זכרונות כאלה ברגעים מסויימים בחיים, עשויים להביא למהפכה באדם, לשמור מכל רע ולהעמיד משפחה שלימה בדרך חיים יהודיים אמיתיים.

שיחה טלפונית עם ההורים והזקנים שבגן עדן

מעשה שהיה באחד מגדולי עשירי העיר הגדולה פטרבורג שברוסיה, אדם בשנות העמידה, מגזע החסידים, שבהיותו בגיל 14 השתקע בפטרבורג, ולרגל נסיבות שונות

הכוונה היא למין השור; ומעתה גם בנדו"ד, אפשר לומר בפשטות ש"סוס" היינו שם כללי למין הסוס, הכולל סוסים רבים.

אך דוחק הוא, כי נאמר כאן "סוס ורוכבו"; ובשלמא את תיבת "סוס" אפשר לפרש כשם כללי למין הסוס (הכולל סוסים רבים), אבל בנוגע לתיבת "רוכבו" הרי "רוכב" הוא תיאור לפעולה, ולא מתאים לומר שקיים "מין" כללי של רוכבים הנכלל בתיבת "רוכב".

נבוזה יש ליישב דבר פלא בתרגום אונקלוס, שבכמה מקומות בפרשה זו שנאמר "סוס" (יד, ט. יד, כג. טו, יט) הוא מפרשו "סוסות", והיינו סוסים רבים – ודוקא בפסוק דידן הוא מפרש "פוסיא", והיינו סוס אחד;

כי, תיבת "סוס" מצד עצמה אפשר שפיר לפרשה על מין הסוס הכולל סוסים רבים, אלא שבפסוק דידן נאמר "סוס ורוכבו" – וכיון שאת "רוכבו" אי אפשר לפרש כשם כללי למין הרוכבים, הרי על כרחך שהוא לשון יחיד, וממילא גם "סוס" הסמוך לו יש ללמוד בלשון יחיד. ואכמ"ל.]

ג. ולפום ריהטא נראה לפרש, שבאמת "סוס ורוכבו" היינו פשוטו כמשמעו – סוס אחד ורוכב אחד. והיינו, שהכוונה כאן היא (לא לריבוי הסוסים של מצרים ולרוכבים עליהם, אלא) להסוס שעליו רכב פרעה מלך מצרים בלבד; כי, מכיון שהעיקר במלחמה הוא המלך (ולאחר שהמלך נופל במלחמה מביא הדבר את מפלת כל צבאו), הרי ההדגשה היא על זה שהקב"ה "רמה בים" את פרעה ואת הסוס שעליו רכב.

ברם מדברי רש"י לעיל, בפירושו לפרשת ויחי (מט, ו), מוכח שלדעתו "סוס ורוכבו" כאן מכוון לריבוי הסוסים והרוכבים של מצרים – ולא רק לפרעה בלבד:

נאמר שם "כי באפם הרגו איש", ורש"י מפרש שהכוונה היא לאנשי העיר שכס שנהרגו על ידי שמעון ולווי. וזה שנאמרו בלשון יחיד ("איש") הוא משום ש"אינם חשובין כולם אלא כאיש אחד"; ומביא לפירוש זה דוגמא מהכתוב כאן – וז"ל: "וכן כמצרים: סוס ורוכבו רמה בים". הרי לנו שלדעת רש"י הלשון "סוס ורוכבו" מכוון לריבוי אנשי מצרים, כשם שהכתוב "הרגו איש" מכוון לריבוי אנשי העיר שכס.

ויש להטעים שיטתו בזה (בכל הבא לקמן – ראה משנת במדור זה לש"פ ויחי תשע"א, וצרף הדברים לכאן):

כשמדובר על מפלת האויב על ידי מלחמה הנעשית בדרך הרגיל, אז שייך לומר שמדגישים במיוחד את מפלתו של המלך, כיון שהיא העיקר – כאשר מצליחים להתגבר על המלך, הרי זה גורם לכך שכל צבאו ייכנעו ויאבדו;

אך כאן מדובר על זה ש"סוס ורוכבו רמה בים", על זה שכאשר מצרים נכנסו לתוך הים השיב פתאום הקב"ה את הים לאיתנו ("וישב ה' עליהם את מי הים" – טו, יט), וזהו ששטף והטביע את כל אלו שהיו אז בתוך הים.

ובכן, כאשר הים חוזר לאיתנו, הוא שוטף את כל מי שנקרה בדרכו, בלי שום הבחנה פ"פ בין המלך הגדול לבין אנשי החיל הפשוטים; ולכן, אין לפרש שהלשון "סוס ורוכבו"

יום על פי תורה ומצוות. וכפי שחכמינו ז"ל אומרים שהפירות האמיתיים הם המצוות (מאי פירי – מצוות). לכן כל מאמץ בתחום החינוך מוצדק, כי מדובר כאן בכל עתידו של התלמיד ובטובתו לכל ימי חייו.

(אגרות קודש חלק כ"ג עמ' שיח – תרגום)

ידוע בחינוך, שאף הטבה הנראית קטנה בשעתה, נכפלת היא פי כמה וכמה, כדוגמת הטבה בגרעין או בשתיל רך, שכל טיפול והטבה נעשה אחר כך שלא בערך באילן העושה פירות ופירי פירות.

(אגרות קודש חלק כ"ג, עמ' שכא)

אמר הכתוב "כי האדם עץ השדה", ורואים אנו אשר שינוי איזה שהוא, אפילו קל, בגרעין, משנה את האילן הצומח מהגרעין מן הקצה אל הקצה. וכן הוא בחנוך הילד. ולכן אפילו בשביל הטבה קלה בחינוכו כדאי להשתדל ולהשתדל. וכ"ש אם החינוך דורש תיקון בענינים עיקרים העלולים להשפיע על הילד במשך כל ימי חייו. וחזקה לתעמולה ופעולה הנעשית באמת שאינן חוזרות ריקם.

(אגרות קודש חלק כ"ג, עמ' פב)

שתיל העתיד לגדול ולהיות עץ

ילדים יקרים שי', שלום וברכה!

קבלתי בשמחה את הציורים שלכם עם מכתב המורה והגננת...

הציורים והמכתב הגיעו לידי לפני ההילולא (יארצייט) של כ"ק מו"ח אדמו"ר, והמענה שלי נכתב ערב ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות.

והרי גם בציורכם ראיתי ילדים וילדות ואילנות ופרחים. ולקשר את כל הענינים האלה, אזכיר לכם החיבה והאהבה היתרה שרחש כ"ק מו"ח הרבי לכל בני ובנות ישראל, הגדולים עם הקטנים, ובפרט הקטנים אשר דאג לחינוכם ולטובתם בכל מקום שהם, ובכל ילד וילדה ראה שתיל העתיד לגדול ולהיות עץ – פרי הדר נושא פירות טובים ונחמדים.

אמנם דבר זה תלוי ברצונם ועבודתם של הילד והילדה. והמשל לזה הוא האילן: כשנוטעים גרעין או שתיל רך, צריך לשמור עליו מעשבים רעים וכל מיני מזיקים, ולהספיק לו מים וכולי, עד אשר יגדל ויהיה לאילן נושא פירות טובים. והוא הדבר בכל ילד וילדה, אשר אמר השם יתברך על ידי נביאו שהם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

והנה הבורא יתברך נטע בתוכם נשמה קדושה, חלק אלוקה ממעל ממש, ועליכם לשמור "גרעין" אלוקי זה מעשבים רעים ומזיקים, זאת אומרת מחברים בלתי הגונים, ולהספיק לו מים חיים, ואין מים אלא תורה, תורת חיים ומצוותי' שחיים הם לעושיהם. ואזי יתן ויחזור ויתן לכם השם יתברך ברכתו שתצליחו להיות "אילנות" נושאי פירות טובים ומשובחים, לשמחת הוריהם ומוריהם ולגאון ולתפארת עמנו, עם בני ישראל.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות

(אגרות קודש חלק כ"ג, עמ' שכד)

מתייחס לפרעה מלך מצרים דוקא, כי ענין זה של "רמה בים" מתייחס בשווה ממש לכל מי שהיה שם, ואי אפשר לומר שבנוגע לה"ים" היה איזה הבדל בין פרעה לאחרים.

ד. ומעתה י"ל, שלכן לא הביא רש"י את דברי המכילתא (הנ"ל ס"א), שהלשון "סוס ורוכבו רמה בים" שייך לזה שכאשר "ישראל עושין רצונו של מקום אין אויביהן לפנייהם אלא כסוס אחד ורוכבו", כי בדרך הפשט אין צורך בדרשה זו.

והיינו, שגם רש"י ס"ל שהטעם שנאמר כאן "סוס ורוכבו" בלשון יחיד הוא משום שכל הסוסים והרוכבים היו נחשבים בפועל כאחד בלבד – אולם לדעתו הרי זה (לא חידוש מיוחד מצד גדולת הקב"ה וגדולת עמו ישראל כו', שביחס אליה נחשבים כל האויבים "כסוס אחד ורוכבו", אלא) מצד המציאות כפשוטה:

כאשר הים שב לאיתנו, הרי נשטפו ונטבעו כל מי שהיה בתוכו בבת אחת, ממש כאיש אחד; כלומר: מצד המציאות של "רמה בים", הרי שאין שום הבדל בין יחיד לבין רבים, והיינו הך ממש אם היה בתוך הים רק איש אחד או שנמצאים בתוכו אנשים רבים.

ולכן, אין הכתוב מאריך ואומר "סוסים ורוכביהם" בלשון רבים, שזה מתאים דוקא במלחמה רגילה שבה נדרש יותר כח כדי לנצח רבים מאשר יחיד, ויש רבותא וחידוש בזה שהצליחו להתגבר על הרבים; אולם בנדו"ד, אין שום חידוש ותוספת בזה שהים "הצליח" להטביע אנשים רבים יותר מאשר בזה ש"הצליח" להטביע אדם אחד, וממילא הלשון המתאימה כאן היא דוקא בלשון יחיד.

ה. אולם, אף שבפסוק כאן ("סוס ורוכבו רמה בים") אין רש"י מביא לדברי המכילתא (וכנ"ל בארוכה) – הרי שהוא מביא תוכן זה לפני כן, בפירושו על הפסוק "וירדפו מצרים ויבואו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים" (יד, כג), וז"ל:

"כל סוס פרעה – וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשובים לפני המקום אלא כסוס אחד".

והביאור בזה (ולהעיר ממפרשי רש"י על אתר: צידה לדרך. נחלת יעקב. ועוד):

באותה שעה – לפני שהקב"ה השיב את מי הים על מצרים שאז אבדו כולם כאיש אחד כו' – היה הקב"ה "נלחם" במצרים, וע"ד מלחמת בשר ודם.

וכמו שאמר משה לבני ישראל: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (יד, יד), ובפירושו רש"י: "ה' ילחם לכם – בשבילכם". והיינו, שמשה אומר לבני ישראל כי הם אינם צריכים להילחם, כיון שהקב"ה הוא הנלחם בשבילם. וכן מפורש בהמשך הענין: "ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים" (יד, כה) – שהקב"ה נלחם במצרים את מלחמתם של ישראל.

ומעתה, כיון שהקב"ה "נלחם" עם מצרים כביכול – בדוגמת בשר ודם הנלחם עם חבירו, הרי יש נתינת מקום לקס"ד שבענין זה יש הבדל בין רבים ובין יחיד, וכמו בבשר ודם שהמלחמה כנגד רבים קשה יותר מאשר מלחמה כנגד יחיד;

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

זהירות – גרעין!

הבורא יתברך נטע בתוככם נשמה קדושה. עליכם לשמור "גרעין" אלוקי זה מעשבים רעים ומזיקים - חברים בלתי הגונים, ולספק לו מים חיים - אין מים אלא תורה

◇ ◇ ◇

גודל אחריות הגנן בכרם ה'

אמר הכתוב "כי האדם עץ השדה": כרם ה' צבאות - בית ישראל. והפירות - הם הילדים, כבנים כבנות. ומה גדולה אחריות המנהיגו - הגנן אשר בידו מסר בעל הכרם את כרמו. שלכן אמרו רז"ל שלימוד הילדים נקרא מלאכת ד', ומה גדל זכותו אשר מנהו ד' לנוטר כרמו. ורואין אנו אשר כל הטבה, ואפילו קטנה, בגרעין, גורמת יפוי ושבה רב באילן הצומח ממנו.

(אגרות קודש חלק א', עמ' פב)

כל הטבה בגרעין – ערכה כפול ומכופל באילן

התורה אומרת שהאדם דומה לאילן ("האדם עץ השדה"), שבכך התורה מורה לנו לימוד והוראה חשובים, במיוחד בתחום החינוך.

כאשר העץ צעיר; יתירה מזו, כאשר הוא עדיין בצורת גרעין, כל טיפול טוב אז, עד כמה שיראה קטן ופחות-ערך, הרי עם הזמן הוא מוכפל כמה פעמים, ומלוא התוצאות באות לביטוי בעץ הגדול.

דומה לכך היא ההשפעה הפרטית על ילד. גם בפעולה שיכולה כרגע להיראות כקטנה מאוד, עד שתוהים אם בכלל כדאי להשקיע בכך מרץ ויגיעה - אף גם פעולה "קטנה" זו יכולה להתהפך להשפעה גדולה ונמשכת בלתי רגילה בהנהגה בחיי היום

וזהו שמחדש הכתוב (ובלשון רש"י: "מניד") באומרו "סוס פרעה" - לשון יחיד, שגם בשעה זו שבה הקב"ה "נלחם" במצרים, הרי "אין כולם חשובים לפני המקום אלא כסוס אחד".

1. ויש להוסיף בזה - מענין לענין באותו ענין:

בתחילת הפרשה מסופר, אשר פרעה לקח "שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים וגו'" (יד, ז). ורש"י שם מוכיח, שבהמות אלו היו מ"הירא את דבר ה'" שבמצריים - שדוקא הבהמות שלהם ניצלו מהמכות כו'. וממשיך רש"י: "מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצון את מוחו".

ומפרש הלבוש ענין ראייה זו, שמזה ש"הירא את דבר ה'" הביאו את בהמותיהם לפרעה, מובן שגם הם הצטרפו לפרעה ורדפו אחרי בני ישראל, וממילא גם הם נאבדו לבסוף ביחד עם כל הרודפים; ומזה שהקב"ה איבד "הירא את דבר ה'" ביחד עם כולם [שהרי נאמר "לא נשאר בהם עד אחד" (יד, כח)], הוכחה ברורה שגם "כשר שבמצרים" - "הירא את דבר ה'" - יש להרוג ולאבד, כי באמת גם הוא שונא לישראל וכו'.

[וזה"ל הלבוש: "ולפי שניער ה' את פרעה וכל חילו בים, לא נשאר בהן עד אחד, ודאי היה בהן הרבה מאד מאותן היראים דבר ה', שכולם צללו בים. . אלא ודאי השם יתברך, הבוחן כל לבות ועשתונות, ידע שאע"פ שכבר היו יראים את ה', עכשיו נהפך לבם לשונאים ולהרוג ולאבד רדפו ולא היה בהם טוב אפילו גם אחד וכו'". ועייין שקו"ט בדבריו והמסתעף - בלקו"ש חט"ז ע' 155].

ולפום ריהטא יש להקשות, דלכאורה למה המתין רבי שמעון עד לפרשתנו [וכדיקו לשון רש"י: "מכאן היה רבי שמעון אומר"] כדי להוכיח שאין הבדל בין המצריים, וגם "כשר" שבהם יש להרוג? הרי כבר במכת בכורות - שבסדרה הקודמת - ראינו שהקב"ה הרג לב"ב בכורי מצריים (גם ל"הירא את דבר ה'" שבתוכם), בלי יוצא מן הכלל!

ועל פי הנ"ל (סעיף ה) - יש לומר בזה:

ממכת בכורות אין הוכחה ברורה להנהגת בני ישראל - כי אפשר לומר שדוקא הקב"ה הוא שגלוי לפניו ש"כשר שבמצרים הרוג", והוא זה שיכול להכות את כל בכורי מצרים כי ידוע לו שאין בהם דבר טוב; אולם בשר ודם, שלפניו אין זה ידוע בכיורו, צריך להיזהר יותר ולהשאיר בחיים את ה"כשרים" מחמת הטוב שיש בהם.

דוקא בפרשתנו, שבה הקב"ה לחם עם מצרים באופן של "ה' ילחם לבם", היינו שלחם עם מצרים במקום מלחמת בני ישראל ובדוגמת מלחמת בשר ודם כביכול (כנ"ל ס"ה) - והרי בשר ודם אינו יכול להבחין כו' - ובכל זאת לחם עמהם עד ש"לא נשאר בהם עד אחד", הרי "מכאן" למדים להנהגת האדם במלחמתו, שגם "כשר שבמצרים הרוג". ודו"ק.]

בדומה למש"כ גבי תענית), כי הוא היפך ענינה של הסעודה שהיא לעונג.

וכשם שכן הוא בנוגע להמנעות מאכילה כלל ועיקר, הוא הדין כאשר אכילה פלונית מצערת ואכילה פלונית מענגת, ולהכי מי שיש לו צער מאכילת פת בסעודת השבת אזי מלכתחילה החיוב שעליו הוא לא לאכול פת, ואדרבה, אם יאכל פת הרי הוא עושה דבר שהוא היפך כוונת החיוב דסעודת שבת [ועיי' בשו"ע רבינו (סי' רמב"ז) גבי אכילת דג בשבת (ומקורו במג"א שם סק"א)], "וטוב ליהדר לאכול דגים בכל סעודה אלא אם כן הדגים מזיקים לו לפי טבעו או ששונאם שאין לו מהם עונג אלא צער, והשבת לענג ניתן כמו שיתבאר בסיומן רפ"ח".

ועל יסוד זה יש לומר בענייננו, דזה שלכתחילה יש חיוב אכילת פת בסעודה ג' הוא דוקא באדם שאצלו יש עונג בדבר, משא"כ מי שאין לו עונג באכילת פת עתה, כי מאמין באמונה שלימה שזמן זה דסעודה ג' (ע"פ הנסתר) הוא בחי' עוה"ב שיש למעט בו באכילה וכו', הרי שוב יש לו צער באם יאכל פת, ואזי על אדם זה מלכתחילה אין חל חיוב אכילת פת בסעודה ג', ואדרבה – לאדם זה מהודר יותר ע"פ הלכה שלא יצער עצמו באכילת פת ויצא ידי הסעודה בטעימה כלשהי*.

(8) ועל דרך מה שנתבאר במקום אחר (לקו"ש חכ"ט ע' 212; 218) בענין מנהג חב"ד להמנע משינה בסוכה (שלכאורה הוא רק מטעם נסתר ע"פ קבלה, מצד אור רוחני גבוה; ואיך אפשר שיביא

ולפ"ז י"ל דלכן הי' מנהג רבותינו לצאת בסעודה זו בטעימה כלשהי, כיון שהרגישו הבחי' הרוחנית שבזמן סעודה ג', ותלמידיהם וחסידיהם הלא הם קשורים בהם, לומדים תורתם (ע"מ לעשות) והולכים בדרכיהם*.

לידי קולא של בדיעבד בהלכה), דמי שיש לו צער מן השינה (אף מטעם רוחני) – שוב לכתחילה ע"פ ההלכה אין לו לישן בסוכה כדין מצטער.

(9) ועיי"ע בלקו"ש חכ"א ע' 86 ואילך שמבאר עפ"ז הרמז במימרא דר' יוסי בשבת (ק"ח, ב) יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות, דהמהרש"א פירש שם שכוונתו בלשון זה לזרז את הבריות בקיום חיוב סעודה ג', ולכאורה אינו מחזור איך שייך לנקוט זירוז בדבר שאינו רק הידור ומידת חסידות אלא חיוב גמור [ואין לומר שכוונת ר' יוסי רק לענין החכם עיניו בראשו שיהיה לא למלא כרסו בסעודת הבוקר כדי שיוכל לאכול סעודה ג' (כמ"ש בטוש"ע ר"ס רצא)], וכעין מה שפירש במחזיק ברכה ר"ס רצא גבי מימרא דרב נחמן* – זה אינו כי קשה לומר דעל מילתא דפשיטא כגון זו יאמר ר' יוסי על עצמו "יהא חלקי", אלא דכוונתו ע"פ הרמז והסוד לומר שאף שמצד הנסתר לכא' צ"ל בלא אכילה כלל (בבחי' עוה"ב כו') – כמבואר במקורות הנ"ל שביארו הטעם הנסתר), מ"מ יש גם עילוי רוחני שתהא מ"מ אכילה וטעימה כלשהי. ובזה מיישב שפיר לשון אדמו"ר מהור"י צ"צ בשם אביו ברשימה הנ"ל בפנים. עיי"ש ותמצא נחת.

(* דקאמר רב נחמן להלן בסוגיין "תיתי לי דקיימית ג' סעודות כו", וגם בזה צריך להבין מה שייך לשון כו בחיוב גמור. וכבר כתבו התוס' (בכורות ב, ב ד"ה שמא) שמכאן ראי' שבזמנם לא היו נזהרים בג' סעודות. וראה מש"כ בזה המהר"ל בחידושי אגדות על אתר, ובמחזיק ברכה שם. ולהעיר, שעל גיליון הש"ס וילנא צויין במאמר ר' יוסי לתוס' הנ"ל.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בין מילת אליעזר לפרשת שבת

ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה גו',
ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה

מכאן יש ללמוד שלא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטווה לומר להם והי' ביום הששי והכינו וגו' עד ששאלו... ולכן ענשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאנתם ולא הוציאו מן הכלל (טו, כב. רש"י)

בפ' שמות, על הפסוק "ויהי בדרך במלון גו' ויבקש המיתו" מפרש רש"י "לפי שלא מל (משה) את אליעזר בנו, ועל שנתרשל, נענש עונש מיתה". וא"כ, תמוה, לאחרי שכבר נענש משה על זה שלא נודרו במצוה, איך יתכן שבפרשתנו "לא הגיד להם... עד ששאלו", ו"ענשו הכתוב"?

ויש לבאר בפשטות:

בפ' שמות מדובר לאחר שהגיע זמן המילה, והי' משה מחוייב במילת בנו, וע"כ נענש "על שנתרשל". אך בפרשתנו לא מצינו שנצטווה משה למסור את הציווי לפני יום הששי, וגם בפועל לא איחר משה למסור להם את ציווי ה' עד פ' אחר זמנו, אלא מסר להם את הציווי ביום הששי, קודם השבת.

ולפי זה מובן, שאינו דומה המאורע בפרשתנו להמאורע בפ' שמות, וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א, עמ' 89 ה"ג 9)

שביתה מאפי' ולא מהוצאה

ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט
ולא מצאו

(טו, כז)

לכאורה תמוה, הרי היציאה לשדה על מנת ללקוט את המן היתה בודאי עם הכלים להביא בהם את המן הביתה, ונמצא שעברו ביציאה זו על איסור הוצאה. וקשה, הרי כבר נצטוו ישראל על השבת מקודם, כמו שנאמר להם "שבתון שבת קודש לה' מחר", והיאך עברו על איסור הוצאה?

[ואין לתרץ שזוהי כוונת אמירת ה' למשה לאחרי היציאה ללקוט "עד אנה מאנתם לשמור מצותי גו', ראו כי ה' נתן לכם השבת גו' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" – כי מזה שבפסוקים שלפנ"ז נאמר רק שהמן לא יהי' ביום השבת אבל לא בא איסור מפורש לצאת ללקוט משמע שרק פ' אחרי שיצאו ללקוט נצטוו "שבו איש תחתיו אל יצא איש" – שלא יצאו ללקוט המן בשבת, אך בזה שיצאו קודם ללקוט לא עברו על ציווי ה'. אלא כוונת הדיבור "עד אנה מאנתם גו'" היא על זה שבנ"י היו מחוסרי אמונה, דמכיון שראו שהקב"ה נתן להם לחם משנה ביום הששי באמרו הטעם בפירוש שביום השביעי "לא תמצאוהו בשדה... לא יהי' בו", אין מקום לצאת לשדה למצוא מן].

ויש לומר הביאור בזה (בדרך הפשט):

בשמירת שבת עם כל דיני' נצטוו ישראל רק אחרי מתן תורה. ומה שמצינו שנאמר אצל המן "שבתון שבת קודש לה' מחר" – אינו ציווי על שמירת שבת בשלימותה, כ"א אך ורק על שמירתה בענינים השייכים ללקיטת המן והכנתו, ורק בענינים שנתפרשו בפירוש בכתוב זה, דרך אליהם נצטוו. ומכיון שבכתוב "שבתון שבת קודש" נאמר רק איסור אפי' ובישול, במילא לא נאסרו אז בהוצאה מרשות לרשות, והי' מותר להם לצאת. ורק לאחרי היציאה ללקוט, אמר להם ה' בפירוש "שבו איש תחתיו" ואזי נאסר להם לצאת ללקוט.

[ועיי' במקור הדברים, שמתרץ ע"פ יסוד הזה עוד כו"כ קושיות בהבנת כתובים אלו]

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א, עמ' 87 ואילך)

זינה של תורה

"עצמות יוסף" – עצמותו ומהותו של יוסף

השייכות ד"ויקח משה את עצמות יוסף" ל"וישב אלקים את העם"; ענינם של "עצמות יוסף" – נתינת הכח להליכה במדבר הרוחני

א. בתחילת פרשתנו, בסמיכות לפסוק המדבר בענין הליכת בני ישראל במדבר – "ויסב אלקים את העם דרך המדבר", מספרת התורה אודות קיום בקשתו של יוסף על העלאת ארונו ממצרים – "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". יש להבין, מהי משמעות סמיכת ענין הליכת בני ישראל במדבר לנשיאת ארונו של יוסף עימם.

דיוק נוסף בלשון הפסוק: לכאורה, אין ראוי ומכובד לכנות את ארונו של יוסף הצדיק בלשון "עצמות". בגין כבודו של יוסף הצדיק הייתה צריכה התורה להשתמש בלשון מכובדת יותר כ"ארונו של יוסף" וכדומה, ומדוע מופיע בתורה הלשון "עצמות יוסף"?

ב. בפירוש והסברת קריאת השם "יוסף" נאמר בתורה (ויצא ל, כד): "ותקרא את שמו יוסף – לאמר: יוסף ה' לי בן אחר". תוכנו הפנימי של שם זה מורה על העבודה וההתעסקות בהפיכת ה"אחר" ל"בן" – הפעולה להפוך יהודי שנמצא במצב רוחני זר ורחוק מאלקות (אחר) ל"בן" מקורב – קרוב ולאביו שבשמים. עיקר ענינו ועבודתו של יוסף הצדיק היה בהתעסקות והשתדלות בקירוב יהודים הרחוקים מהקדושה לאור האלקות.

לקראת שבת

הדין, דאין כאן רק היתר ופטור מחיוב סעודות שבת, אלא שהוא מעצם יסוד הדין, פירוש, דבכל ג' הסעודות דשבת אין החיוב בעצם האכילה (דפת) כשלעצמה (כמו גדר חיוב אכילת פסח או אכילת קרבנות, וכיוצא בזה בעוד מדיני התורה), אלא גדר החיוב הוא העונג שבדבר⁷ ניעוויי מש"כ בעין זה גבי סעודה ג' בסי' רצא (ס"א). וראה גם מש"כ בסי' קסז סכ"ג]. ומעתה מובן דזה שבמקום שיש לו צער הותר לו להתענות ביום השבת אין זה רק בגדר פטור, שאין מוטל עליו חיוב סעודות שבת (כי הצער גובר על חיוב הסעודות), אלא יתר על כן – דמדין חיוב סעודת שבת גופייהו (שהוא חיוב להתענג) יש צד חיוב שיתענה ולא יאכל, כי אכילה כעין זו הלא היא היפך ענינם של סעודות השבת, כי היא היפך העונג, וכלשון רבינו כאן ד"כמעט שאסור לו לאכול".

ושוב י"ל דהוא הדין גם לגבי מש"כ בדין סעודה אחת מתוך סעודות השבת (סי' רצא ס"א), ד"אין צריך לצער את עצמו לאכול, שסעודות השבת לעונג ולא לצער" כוונתו נמי דאין זאת רק שבכגון זה אין עליו חיוב אכילה, בגדר פטור בלבד, אלא שיש צד חיוב שלא לאכול (ולשון רבינו "אין צריך לצער את עצמו לאכול" שמא פירושו שאינו צריך וכמעט שאסור עליו –

לסמוך כ"ע על כל זה", אם לא בדיעבד ששבע כבר קודם לזה כו'. ואף שבהגהה על שו"ע אדמו"ר הזקן (להמהרי"ל אחי רבינו), כתב (בסי' קפח שם) דשפיר יוצאים ידי כל ג' סעודות של שבת אף במיני מזונות, אבל כאן איירי בהנהגה "לטעום איזה דבר" (כ"ה לשון כ"ק אדמו"ר מהורי"צ בשם אביו אדמו"ר מהורש"ב – לוח "היום יום" כב אדר א'), והלא תורה אחת היא (דנגלה ונסתר הם גופא ונשמטא דאורייתא (זח"ג קנב, א)) ובודאי הדברים עולים בקנה אחד.

והנראה בזה, דהנה גבי איסור תענית בשבת נשאסור להתענות אפי' משום תשובה וחסידות, ואפי' אם עי"ז יהי' לו תענוג רוחני במקום תענוג האכילה], מצינו דמ"מ היכא שהאכילה היא ממש צער והיזק – מותר להתענות, וכמו שכתב רבינו הזקן בשולחנו (או"ח סי' רפח ס"ב). והוא מאגור סי' תב בשם שבלי הלקט סי' צג. הובא בשו"ע המחבר כאן) "אדם שהאכילה מזקת לו שאז עונג הוא לו שלא לאכול אין צריך לאכול כלל, וכמעט שאסור לו לאכול שלא יצטרע בשבת", וכן כתב שם (והוא מהרמב"ם שם. הגהות מיימוניות פ"א מהל' תענית אות ב משם ר"י החסיד. והובא נמי בשו"ע המחבר כאן ס"ג) ד"מי שמתענה בכל יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי וסת יכול להתענות גם בשבת",

ובביאור טעם שני דינים אלו כתב רבינו שם "שמצות סעודות שבת אינה אלא בשביל עונג". ומבואר מלשונו בטעם

6 וראה מגיד משנה על הרמב"ם שם בשם הגאונים (עתים סי' קצד. שו"ת הגאונים שערי תשובה סי' רכו).

⁷ אלא שכל זמן שיש לו עונג ע"י אכילה – אזי אפי' אם יהי' לו עונג אחר ע"י התענית (מצד תשובה וחסידות), "אין לו להחליף עונג חכמים שתקנו בג' סעודות בעונג אחר שאינו מוכרח שיהי' בשבת [כי יכול להתענות גם לאחר השבת] ולא התירוהו חכמים" (לשון רבינו הזקן בהמשך הסעיף). אבל כל זה היכא שאכן יש לו תענוג גם באכילה.

מעשה תובן הלשון "עצמות יוסף" והקשר התוכני בין הליכת עם ישראל במדבר לבין לנשיאת עצמותיו של יוסף: המדבר מסמל מקום סכנה רוחני שבו החיות האלקית לא ניכרת ונרגשת וההליכה בו עלולה לגרום לנפילות רוחניות. בכדי לעמוד בקשיים ולעבור את הניסיונות הרוחניים שבמדבר היו זקוקים בני ישראל ל"עצמות יוסף" - עצמותו של יוסף. עצם ענינו ועיקר עבודתו של יוסף הצדיק - הפיכת ה"אחר" ל"בן" - עזרה להם לעמוד בכל הניסיונות הכרוכים בהליכה במדבר. בעת ההליכה במדבר הרוחני הנורא היו צריכים ישראל לחיזוק וכוח מעבודתו ועצמותו של יוסף, קירוב יהודי נוסף לאלקיו.

ג. ההוראה לכל יהודי בעבודתו בזמננו, זמן ההליכה במדבר השממה הרוחני הגדול, זמן הגלות:

בזמן של סכנת נפשות רוחנית איומה ככתקופתנו, יש לקחת את "עצמותו של יוסף" ולהתעסק בקירוב לבותיהם של בני ישראל לאביהם שבשמים. כאשר על כף המאזניים עומדים מצד אחד מצבו והתעלותו הרוחנית האישית של יהודי, ומן הצד השני ניצב יהודי במצב רוחני חמור וקשה, אין להיכנס לעריכת חשבונות כלל. בזמן כזה נדרש מכל יהודי לצאת למקום החושך ולהאירו באור התורה והמצוות - לדאוג לקירוב יהודים רבים ככל האפשר לאביהם שבשמים על ידי הערת הניצוץ האלקי החבוי בנשמתם. בסופו של דבר, לא זו בלבד שהציאה להציל יהודי מפיקוח נפש רוחני אינה גורעת דבר מעבודתו הנפשית האישית של יהודי, אדרבה, גם אותו יהודי שעמד במדרגה רוחנית נמוכה ביותר מתרומם ומתחבר לאלקיו.

יש מקום לצדד יותר שלא לאכול פת. דהיינו על יסוד מ"ש הלבוש (סי) רצא ס"ה) "נ"ל סמך לאילו הדעות [שהקילו לא להצריך פת] מדכתיב בהיום השלישי דממנו ילפינן סעודה שלישית, היום לא תמצאוהו, משמע אף אם לא תמצאוהו, ר"ל את המן שהוא לחם, מכל מקום איכלו דברים אחרים לצאת י"ח, דהא אכלוהו גם כן עליו קאי" (ועיי' נמי בצמח צדק פסקי דינים (חידושים על רבינו ירוחם - שנו, סע"ב) שכתב ע"ז). שע"ד הסוד הביאור בזה הוא (וכמבואר בכמה דוכתי'"), שזמן סעודה ג' הוא הבחי' של "לא", דהיינו שהוא כנגד עוה"ב (כמ"ש הב"ח סי' רצא²), דעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' כו' (ברכות יו, א). שלכן סעודה זו היא בבחי' "לא" ואינו כסעודה רגילה אלא יוצאים יד"ח ע"י טעימה כלשהי [ועיי' ברבנו בחיי בפרשתנו על אתר ולהעיר ממש"כ הב"י במגיד מירשים פרשת צו ד"ה אור ליום שלישי];

אלא דגוף הענין צ"ב, דאיך אפשר שדבר שהוא מהודר ונדרש יותר ע"פ הנסתר יהי בגדר קולא שבדיעבד ע"פ ההלכה הנגלית לנו ולבנינו [וכלשון רבינו הזקן הנ"ל "ואין

הפוסקים* (שהכריעו נגד המקובלים, ומובן שאין לומר שהמקובלים יהיו נגד התלמוד (או הפוסקים שלמדו דבריהם מן הגמ', שבזה כל ישראל שווים) כמבואר בשו"ע סימן ס"ח). וכ"ה בשערי תשובה סכ"ה סקי"ד בשם הרב"ז והחכם צבי".

(4) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 84 הערה 9.

(5) אך ראה לקו"ש שם הערה 10.

(* וכן הכריעו בסידורו בד"כ - כהמקובלים ולא כהפוסקים (ודלא כבשו"ע שלו) - שער הכולל שם בריש הפרק. ולהעיר משו"ת צ"צ א"ח סי"ח אות ד'. שו"ת דברי נחמ"י א"ח סכ"א.

והתוס' (סוכה כז, א ד"ה במיני) הקילו עוד דיכול לקיימה גם כן בדברים שדרך לפת בהן את הפת כגון בשר ודגים וכיוצא בהם, ורבינו יונה (ברכות פ"ז לו, ב) ד"ה ברכת) והר"ן (שבת קיז, ב ד"ה ואיכא) הקילו יותר דאפילו בפירות יכול לקיימה. ולדינא הסיק רבינו הזקן בשולחנו על אתר (והוא מהמחבר בשו"ע), ד"אין לסמוך כלל על כל זה, אלא אם כן אי אפשר כלל בענין אחר כגון שהוא שבע ביותר ואי אפשר לו לאכול פת בלא שיצער את עצמו".

אולם למעשה מצינו שרבותינו נשיאי חב"ד, כידוע, נהגו ברובא דרובא ביותר שלא לאכול פת בסעודה ג', והיו יוצאים ידי סעודה זו בטעימה כלשהי³. ויל"ע בביאור מנהגם ע"פ ההלכה והדין דלכתחילה ראוי לסעוד בפת דוקא.

בפשטות, טעמם היה כי ע"פ הנסתר³

(2) ראה לוח "היום יום", כב אדר א. ועיי"ע בספר השיחות תשי"ב ע' 29 שמנהג אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בשבתות החורף הי' לקדש אחרי תפילת שחרית, להתפלל מנחה, ולפני שקיעת החמה ליטול ידיו לסעודה (וראה סה"ש תרצ"ז ע' 217). ויש לומר, שיצא י"ח סעודה ג' באכילת מזונות שאחרי הקידוש שהרי הי' קידוש במקום סעודה (וראה שקו"ט בכגון זה - פסקי דינים להצמח צדק (חידושים לרבינו ירוחם) שנו, סע"ג ואילך. ובארוכה - שו"ת דברי נחמ"י סי' טז ואילך. ואכ"מ.

(3) וראה המסופר בשער הכולל פ"א סק"א "מפי הרה"ג החסיד המפורסם ר' הלל פאריטשער זי"ע אשר פעם אחד שאלו את אדמו"ר הזקן איך לנהוג בדבר שהמקובלים מחולקים עם הפוסקים, והשיב אדמו"ר מסתמא יש לנהוג כהמקובלים. ושאלו אותו הלא הוא בעצמו בשו"ע שלו (או"ח סכ"ה סכ"ח) כתב שיש לילך אחר הפוסקים, והשיב כן כותבים הפוסקים (ובשו"ע נמשך אחר הפוסקים) אבל המקובלים כותבים לילך אחר המקובלים נגד

הידושי סוגיות

במנהג לקיים סעודה שלישית בטעימה בלבד

יפלפל איך אפשר שמצד טעם רוחני ע"פ הנסתר, ינהגו לכתחילה באופן שהוא רק קולא בדיעבד ע"פ הלכה / יסיק ע"פ מש"כ הפוסקים בנדר סעודות שבת שהוא מדין עונג, דבכהאי גוונא הנהגה זו היא לכתחילה גם ע"פ הלכה

פת (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' רעד ס"ה. סי' קפח ס"י), אולם מצינו בשו"ע (סי' רצא ס"ה. וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם ס"ז) גבי סעודה ג' דשבת, דנחלקו בזה הפוסקים. דהרמב"ם (שם) וסייעתו נקטו דבעינן דוקא פת, אבל הרא"ש (סוכה פ"ב סוף סי"ג) וסייעתו הקילו שיכול לקיים סעודה ג' בכל מאכל העשוי מחמשת מיני דגן שמברכים עליו בורא מיני מזונות (ראה מג"א שם סק"י), וכמו שביאר בשו"ע אדה"ז הטעם שאף מאכל זה נקרא "מזון" (וראה ברכות לה, ב. עירובין ל, א. באר הגולה סי' רח ס"ז) [וראה לעיל (סי' רעג ס"ח) שכתב גבי חמשת מיני דגן "לכך הם ראויים להקרא עליהם שם סעודה"].

גרסינן בשבת (ק"ו, ב) ד(אליבא דרבנן) חייב אדם לאכול בשבת שלש סעודות, ומבואר התם דדרשינן לה' מקרא דפרשתנו, דכתיב (טז, כה) "ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה", דאיכא בהאי קרא "תלתא היום", ו"למנין שלוש סעודות בא" (רש"י על אתר). וכן נפסק לדינא (ראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ט; טוש"ע ר"ס רצא), דמחוייב כל אחד גם בסעודה שלישית בשבת.

והנה, סעודה בכל מקום עיקרה באכילת

1) ולדעת אדמו"ר הזקן (שו"ע או"ח ר"ס רעד) לימוד זה הוא רק "רמו".

פנינים

דרוש ואגדה

ערוכה ברמ"ח איברים - משתמרת

אל יצא איש ממקומו ביום השבת
אלו אלפים אמה של תחום שבת
(טז, כט. רש"י)

יש לבאר תוכן איסור יציאה חוץ לתחום בעבודת האדם לקונו:

אף שציוותה תורה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט) שמשך זמן מסויים בימות החול על האדם לעסוק ב"עובדין דחול" ובענינים שאינם שייכים לתורה ומצוותיה, הזהירה תורה שרק "יגיע כפיך כי תאכל" (תהלים קכח, ד), כלומר, שהעסק צ"ל רק ב"יגיע כפיך", עם הידים וכח המעשה שלו, וראשו ורובו צריכים להיות שקועים גם בעת העסק בתורה ובמצוותיה.

אך במה דברים אמורים שהתירה תורה שה"כפים" וכוח המעשה יהיו עסוקים בעניני עוה"ז, ה"ז דווקא ב"ימות החול", והיינו, בזמן שאינו מוקדש ללימוד התורה ולקיום מצוותיה.

אבל ב"יום השבת", והיינו בעתים שהוקדשו ללימוד התורה ולקיום המצוות הנה גם הרגלים אסורים ללכת מחוץ לתחום הקדושה, דלא רק ראשו וכח שכלו צריכים להיות שקועים בעסק ועינין התורה, אלא גם ידיו וכוח המעשה צריכים להיות שקועים בזה לגמרי.

וכמאמר רז"ל (עירובין נד, א) עה"פ (שמואל ב כג, ה) "ערוכה בכל ושמורה" - אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך - משתמרת, ואם לאו - אינה משתמרת". שבעת הלימוד ה"ז צ"ל בבחי' "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, י) שכל איברי הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 71 ואילך)

"אומנות" התפלה

ויצעקו בני ישראל אל ה'
תפסו אומנות אבותם
(יד, י. רש"י)

לכאור' יש לתמוה: לשון "אומנות" נופל על דבר שעוסקין בה בתמידות ובתדירות, וא"כ צריך ביאור, וכי צעקה להקב"ה שיושיע מהצרות "אומנות" היא?

יש לבאר בזה, ע"ד הרמז, דמזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת התפלה:

משמעות לשון "תפלה" בפשטות היא, תחינה להקב"ה שימלא צרכי האדם. ועפ"ז, עיקרה של תפלה היא לתועלת האדם, שע"ז מקבל הוא את כל הנצרך לו בגשם וברוח.

אך האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, כ"א כמ"ש הרמב"ם (ב"כותרת" להל' תפלה) שהמ"ע דתפלה היא "לעבוד את ה' בכל יום בתפלה", שעיקרה אינה בקשת צרכיו כ"א "לעבוד את ה'", שע"י התפלה מתקרב האדם ומתייחד עם הקב"ה.

ולכן קראו את הצעקה להקב"ה בשם "אומנות", ללמדנו שאין התפלה והזעקה רק לתועלת המתפלל, שיושיעו הקב"ה מצרותיו, אלא "אומנות" היא, שהתפלה היא לשם התפלה עצמה, ועוסקים בזה תדיר, כי התפלה מעיקרי עבודת השי"ת היא, וע"י מתייחדים עם הבורא ית'.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 52 ואילך)